

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Musik och talspråksutveckling

- En litteraturstudie

Erica Karlsson

Karolina Lindell

Annika Olsson

Handledare: Jan Eriksson

Examinator: Kenneth Helgesson

Rapportnummer: VT07-1190-03

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen: 10p

Titel: Musik och talspråksutveckling

Författare: Erica Karlsson, Karolina Lindell och Annika Olsson

Termin och år: Vårterminen 2007

Kursansvarig institution: Kultur, estetik och medier

Handledare: Jan Eriksson

Examinator: Kenneth Helgesson

Rapportnummer: VT07-1190-03

Nyckelord: Talspråksutveckling, musik, barn, utvecklingspsykologi

Vi vill undersöka musikens inverkan på barns talspråksutveckling. Syftet med vår undersökning är att genom studier av böcker och artiklar, författade av verksamma pedagoger, se om och i så fall varför de använder musik som ett redskap i barns talspråksutveckling.

Vårt material består av böcker och artiklar. Våra metoder har varit att med hjälp av Internet och SAB:s klassifikationssystem finna texter lämpliga för vår undersökning.

Vårt resultat visar att pedagogerna tror på musiken som språkfrämjande och att de också lägger upp deras verksamhet därefter. Pedagogerna anser att musik gynnar barns talspråksutveckling därför att rim, ramsor och sång ger ett stort ordförråd och förmågan att tala sammanhängande under längre stycken och därför att ett lustfyllt musicerande skapar en mer positiv och kommunikativ personlighet vilket gynnar talspråksutvecklingen.

Didaktiska konsekvenser det för med sig är att det blir upp till oss lärare att skapa en så stimulerande miljö som möjligt som främjar barns musikaliska och verbala utveckling.

Innehållsförteckning

Inledning	4
Bakgrund	6
Musik – ljud och rörelse.....	6
Musikalisk utveckling.....	8
Språket.....	9
Inlärningsteorier avseende språkutveckling	9
Talspråksutveckling.....	11
Syfte och frågeställning	14
Metod	15
Material	16
Resultat	18
Musik – glädje och dans.....	18
Rörelse	19
Koordination	20
Förståelse	21
Ord - mening	23
Mening - språk	23
Språk.....	24
Diskussion	27
Musik skapar glädje och dans.....	27
Glädje och dans skapar rörelse	27
Rörelse skapar koordination.....	28
Koordination skapar förståelse.....	28
Förståelse skapar ord	28
Ord skapar meningar.....	28
Meningar skapar ett språk	28
Källförteckning	31
Böcker.....	31
Artiklar.....	31

Inledning

Vi började redan tidigt i vår utbildning att intressera oss för musik och språk. På våra verksamhetsförlagda utbildningsplatser fick vi uppleva hur barnen tog musiken till sig och hur de genom rim och ramsor utvecklade sitt språk. Vi har valt att utgå från ett ämnesområde där vi redan har en viss kompetens men som vi vill utforska vidare. Kunskap om musik och språk har vi fått genom vår inriktning Kultur och språk för tidigare åldrar och våra specialiseringar Didaktik med inriktning mot barns språkutveckling och Skapande verksamhet för tidigare åldrar.

Vårt främsta nyckelbegrepp är talspråkutveckling. Vi har valt att använda ordet för att visa att vi menar det verbala språket och inte andra språkliga uttrycksätt som t.ex. bildspråk och kroppsspråk.

Tonvikten i vår undersökning har vi valt att lägga på bakgrunden och resultatet. I bakgrunden går vi igenom musikens grundelement; ljud och rörelse och deras beståndsdelar tonhöjd, tempo, rytm, klang, dynamik, textur och form. Den behandlar även kommunikationens innebörd och barns talspråkutveckling. Bakgrunden är en förutsättning för att vi i resultatet ska kunna se och förstå pedagogernas koppling mellan musik och talspråkutveckling. I resultatet går vi igenom om och i så fall på vilket sätt pedagogerna använder musiken som ett redskap i barns verbala utveckling.

Resultatet utgår även från ett tema som består av en dikt skriven av Mallo Vesterlund.

Musik skapar glädje och dans

Glädje och dans skapar rörelse

Rörelse skapar koordination

Koordination skapar förståelse

Förståelse skapar ord

Ord skapar meningar

Meningar skapar ett språk

Pedagogerna som författat våra böcker och artiklar var, sedan tidigare, både kända och okända för oss. Det var namn som tidigare förekommit under utbildningen och nya namn som dykt upp under sökningarna. De nya läroplanerna lyfter upp de skapande ämnena som något värdefullt för barns utveckling. Läroplanen är tydlig i sitt budskap om de skapande ämnenas betydelse för barns lärande.

”Språk och lärande hänger ouplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Förskolan skall lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barns nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen [...] Att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer så som bild, sång och musik, drama, rytmik,

dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och skriftspråk utgör både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande” (Läraryrket 2002:28).

Genom sekundära källor ska vi läsa andras texter och material och tolka dem. Vi vill göra en textanalys där vi förlitar oss på tidigare gjorda dokumentationer. Resultatet av detta ska vi sedan att redovisa i vårt arbete.

Bakgrund

Vi har i bakgrunden gjort en presentation av vad musik är. Vi går även igenom hur barns musikaliska utveckling och talspråksutveckling ser ut för att sedan koppla dem samman i vårt resultat.

Musik – ljud och rörelse

Begreppet musik härstammar från musernas Mousiké techne. I antik mytologi var det muserna som gav röst åt allt det vackra i livet. Uddén säger: ”Det musiska begreppet kan härledas till en talspråklig värld innan man talade om musik som konst [...] Musernas konster uttrycktes med röst och kropp i sång, dikt, dans och drama, alltså med den egna kroppen” (Uddén 2004: *Tanke –Visa–Språk Musisk pedagogik med barn* s13–14).

Sæther, däremot, anser att musik är ljud. Ljud är svängningar som, genom att trumhinnan vibrerar, örat uppfattar. Det kan ha olika kvaliteter som att variera i tonhöjd och styrka. Ljudet kan också ha olika kvaliteter beroende på det material som producerar ljudet. (Sæther och Angelo Aalberg 2006:12–18).

Jon-Roar Bjørkvold skriver att det ofödda barnet reagerar på rörelse och ljud. De viktiga grundelementen som finns inpräglade i människans känselsinne långt innan födelsen är ljud, rytm och rörelse. Från sjätte fostermånaden vet man att barnet reagerar på ljud. Ljudet når inte fostret genom örat utan det känner med hela sin kropp mammans röst. Ljudet fortplantar sig genom fostervattnet till barnet och det blir en total kroppslig upplevelse. Han anser alltså att modersmålet som fostret lär sig är ett musikaliskt modersmål. Det är musiken i mammans röst, dvs. dynamiken, tempot, rytmen, klangfärgen, tonfallet och registret som påverkar fostret, inte ordens betydelse. Barnet är alltså förberett på att kommunicera med mamman redan i fosterstadiet (Bjørkvold 2005:15–19).

Sæther tycker att barn bör få bekanta sig med olika musikaliska verktyg. Verktygen i musiken är olika musikaliska grundelement. Genom att fokusera på dessa element genom t.ex. sång får barnet erfarenheter av grundelementen som ett språk för uttryck. Erfarenheterna är mycket viktiga för att barnet själv ska kunna skapa musik, musik där de uttrycker tankar och upplevelser. De musikaliska elementen är ljud och rörelse och har inom sig olika beståndsdelar såsom tonhöjd, tempo, rytm, klang, dynamik, textur och form (Sæther och Angelo Aalberg 2006:18–19).

Den första av dessa beståndsdelar, klangen säger inget om ljudkvaliteten i det vi uppfattar. En grovindeling av detta kan göras i ton, klangfärg och samklang. En ton kan vara såväl mörk som ljus och örat kan uppfatta en skala toner från mörkt till det ljusaste. I västvärlden används, inom konstmusiken, en kromatisk skala, en skala med halva tonsteg där tonerna består av ett visst antal svängningar. När rytmer och toner kombineras uppstår melodier. Hos barn som observeras i den fria leken syns det att de improviserar med tonhöjden. Barnet kombinerar rörelse och ljud i sin sång. Klangfärgen har den karakteristiska egenskapen som gör att vi känner igen den. Vi kan t.ex. känna igen om det är ett piano eller en gitarr som spelas på och vi kan också känna igen röster och olika ljud som finns i vår vardag. När vi beskriver klang i ord används ord som ljus, mörk, kall, hård, irriterande och skarp.

Sæther säger att vi bara kan beskriva klangen i sig själv och att det är våra associationer kring det som ger det mening. Barnet behärskar, redan i fosterstadiet, rytm och klang. Det känner igen mammans röst framför alla andra ljud.

Barnet har en medfödd kompetens i att diskriminera klang, detta är en viktig utgångspunkt för social, språklig och musikalisk utveckling (Sæther och Angelo Aalberg 2006:19–20).

Nästa beståndsdel, dynamiken är det element som påverkas av och påverkar de andra elementen. Dynamik innebär förändringar i ljudstyrka där stark och svag är de två motpolerna. Det finns möjligheter till att variera musiken mellan starkt och svagt men också med glidande övergångar. En glidande ändring från starkt till svagt kallas *decrescendo* och en ändring från svagt till starkt kallas *crescendo*. Tack vare dynamiken kan musik få liv och spänning (Sæther och Angelo Aalberg 2006:21).

Tonhöjd är en tons plats inom ett register från mörka till ljusa toner. När ett antal toner sätts samman med olika tonhöjder och kombineras med rytm uppstår en melodi. Varieras sedan tonens längd i förhållande till text uppstår sång. Barn leker mycket med tonhöjden, detta visar sig tydligt i deras fria lek. Med sin röst gör de glidande övergångar mellan tonerna. Genom att sjunga får barn förståelse för tonhöjden. Redan som spädbarn visar det variation i sina uttryck med omgivningen. Den tidiga kommunikationen består som mest av improvisationer och imitationer av tonhöjden (Bjørkvold 2005 i Sæther och Angelo Aalberg 2006). Genom imitation tillägnar sig barnet melodier och genom sång utvecklas barnets röst och därmed också omfånget i tonhöjden, att leka med tonerna upp och ner stimuleras barnet till att lyssna och intressera sig för tonhöjden och denna, kombinerat med gester, dynamik och rytm, är grunden för den vidare språkutvecklingen (Sæther och Angelo Aalberg 2006:24–26).

Det lilla barnet förhåller sig till rytm genom mammans hjärtslag och rörelser. Redan innan barnet är fött får det erfarenhet av rytm (Bjørkvold 2005 i Sæther och Angelo Aalberg 2006). Detta visar sig tydligt genom att barnet visar trygghet när man rytmiskt sjunger och vaggar det. Sæther anser att rytm och rörelse hänger nära samman, detta ses genom att barn rör sig som en respons på sång. Rytm stimulerar till rörelse som i sin tur stimulerar till spontansång. Musik och rörelse i kombination är ett naturligt uttryckssätt. När barn lyssnar på musik med tydlig rytm börjar de gärna hoppa och röra på sig (Sæther och Angelo Aalberg 2006:27–29).

Pulsen i musiken är det repeterande och jämna slaget, denna kan även kallas grundrytmen. När tempot ökar blir avståndet mellan pulsslagen kortare. Att takt och puls inte är samma sak visar Bjørkvold i filmen *Når øyeblikket synger* (1995) (i Sæther och Angelo Aalberg 2006). Takten uppfattar vi som jämnare och fastare medan pulsen tar hänsyn till hur vi rör oss (Sæther och Angelo Aalberg 2006:29–30).

Beståndsdel tempo handlar om hastigheten i musiken och motpolerna är långsamt och snabbt. En ökning av tempot kallas *accelerando* och en sänkning av tempot kallas *ritardando*. Sæther upplever att de andra elementen påverkar tempot. Man blir psykologiskt påverkad att sjunga långsamt när man sjunger en sång svagt och i moll (ledsamt) och tvärtom. I musikaktiviteter med barn påverkar tempot den pågående aktiviteten, hur barn rör sig till musik formas av tempot, är det ett långsamt tempo rör de sig stillsamt och med stora rörelser och är det ett snabbt tempo rör de sig aktivt och med små rörelser (Sæther och Angelo Aalberg 2006:30–31).

Nästa beståndsdel, texturen handlar om hur musiken är sammanvävd, det handlar bl.a. om spelstämmor och sångstämmor. För att få en översikt över alla stämmor i en kör eller i en orkester kan man titta på ett partitur.

Det visar hur musiken, med alla stämmor och solon är sammanvävd, där syns t.ex. om man ska sjunga *staccato*, korta toner, eller *legato*, långa glidande toner. Variation och pauser inom dynamiken påverkar också hur texturen uppfattas (Sæther och Angelo Aalberg 2006:33).

Musikens uppbyggnad kallas även för musikens form. Kontrasterna i musiken ger oss förståelse för hur den är uppbyggd. Ljud och stillhet är två motpoler i formuppfattningen liksom musik och inte. Tempo, dynamik och tonarter hjälper oss att uppfatta vilken form musikstycket har. En sång kan vara uppbyggd med olika verser med olika text men med samma refräng. Analyseras uppbyggnaden av musiken utifrån repetition hittar man formen på musiken. Sæther säger att rörelse och dans kan visa uppbyggnaden och formen på musiken, kroppen visar kontrasterna (Sæther och Angelo Aalberg 2006:33–34).

Musikalisk utveckling

Sæther menar att när man ska förklara barns musikaliska utveckling är det lätt att bli blind på barnets egna motiv för att uttrycka sig musikaliskt. För barnet är uttrycken viktiga här och nu och inte vad vi ska göra eller vad vi har gjort. Möjligheterna för utvecklingen ligger alltså i de goda upplevelserna barnet får genom social och musikalisk interaktion. Musikalisk utveckling är en självverkande process mellan olika miljöer och individer. (Sæther och Angelo Aalberg 2006:62–63). Sundin menar att utveckling är något som sker både gradvis och med språng, kontinuerligt och diskontinuerligt. (Bertil Sundin 1995: *Barns musikaliska utveckling* s.34) Sång, rim och ramsor skapar motivation hos barnen till musisk aktivitet. Sæther säger att musikalisk utveckling kan ses i sammanhang med barns egna spontana musikaliska uttryck och även med aktivitetsformer som att dansa, spela, sjunga, rimma och ramsa. Delar av melodier, rytmer och sånger kommer till uttryck i spontansången (Bjørkvold 1979 i Sæther och Angelo Aalberg 2006) (Sæther och Angelo Aalberg 2006:62–63).

Sundin talar om att barns personlighetsutveckling brukar delas in i mer eller mindre avgränsade stadier. Piaget talade om kvalitativt skilda perioder, den *sensomotoriska*, *föroperationella* och den *operationella* som han sen delade in i stadier. Idag talas det mer om faser för det kan vara svårt (bland forskare) att se när ett speciellt stadium börjar och slutar. Ingen fas har alltså en exakt början eller slut. ”Inom varje fas utvecklas förutsättningarna för nästa” (Bertil Sundin 1995: *Barns musikaliska utveckling* s.34). Sundin menar att man framför sig kan se en ”stigande spiral där samma slag av konflikter (eller utvecklingsuppgifter) återkommer med vissa mellanrum och där lösningarna är avhängiga av vad som skett tidigare” (Bertil Sundin 1995: *Barns musikaliska utveckling* s.34) (Sundin:1995:33–36).

I första fasen, den sensomotoriska som sträcker sig mellan noll och ett och ett halvt år, är barnet sysselsatt med olika slags samordningar mellan rörelser och intryck av omvärlden. Barnet känner, luktar, smakar, berör och petar på omvärlden. Det utvecklar en motorisk förståelse, ett ”muskelninne”. Den andra fasen, symboliska tänkandets fas där barnet är mellan ett och ett halvt till tre år, kallade Piaget för den föroperationella perioden. Denna period delar Sundin in i två faser. Det *symboliska tänkandets*- och det *åskådliga tänkandets fas*. I början använder barnet symboler för att låta något representera något annat. Detta förutsätter att barnet har upplevt en konkret händelse. Det börjar imitera andra människors beteende och sånger. I denna fas kan barnet föreställa sig en slags inre bild, en symbol, som den med hjälp av kan sjunga en sång som den tidigare har hört utan att behöva imitera den. När en sådan symbol skapas hos barnet ordnas den i ett schema eller ett beteendemönster. Barnet gör snabba förbättringar i denna fas. Det vill nu hävda sig och uttrycka sin egen vilja samtidigt som den fortfarande är beroende av sina föräldrar/vårdare. Det blir nu vanligt med trotsreaktioner ifall det möter motstånd.

Barnet kan nu sätta ord på vad det känner och Sundin säger att forskare menar att barn under denna fas har en svampliknande receptionsförmåga vilket man inom arbetet med musik kan dra stor nytta av. I den sista fasen, där barnet är mellan tre och sex år, det åskådliga tänkandets fas förbättras barnets muskelkontroll och balans. Det börjar använda språket på ett annat sätt än tidigare. Barnet har svårt för att stampa takten och slå en melodirytme samtidigt (Sundin:1995:37–38).

Språket

Språket är väsentligt för människans utveckling då det ger oss möjlighet att ta kontakt med andra människor. Det latinska ordet för kommunikation är *communicare* och betyder "göra gemensamt". När vi kommunicerar delar vi något med någon, det sker ett ömsesidigt utbyte i samspel med varandra. Även spädbarnet utan förmågan att tala, kommunicerar. Det kallas för förspråklig kommunikation och sker i form av gester, blickar, pekningar, joller och skrik. Språket betyder mycket för oss människor då det är en del av vår identitetsutveckling. Igenom det kan vi påvisa vår grupp tillhörighet. Vår förmåga att tala bygger på förståelsen av den talande och den lyssnande, det är en anpassning. Talspråket brukar delas in i *pragmatik*, *innehåll* och *form*. Pragmatik är på vilket sätt språket används, innehåll står för ordens och satsernas betydelse och form för fonologi (vetenskapen om språkljuden som funktionellt system), morfologi (läran om betydelsebärande orddelar) och syntax (läran om hur ord förbinds med varandra till högre enheter) (Svensson 1998:11–14).

Inlärningsteorier avseende språkutveckling

Till behavioristerna hör bland andra Pavlov och Skinner som menar att barn språkutvecklas, precis som det utvecklas inom alla områden, genom social förstärkning och imitation. Det är vilket gensvar barnen får som utgör skillnaden för hur de utvecklas. Enligt behavioristerna lär sig barn först orden och sedan vad de betyder och även när de sedan kan sammankoppla ord med föremål. I det pedagogiska uppdraget ingår enligt behavioristerna att ge barnen gott om språklig stimulans, det är den som utgör skillnaden. En god pedagog bör därför ge tydlig respons i samtalen med barnen och vara noga med att benämna föremål omkring dem och händelser som sker dem. Svensson kritiserar teorin och ser den som bristfällig då barns språkutveckling inte enbart kan ses som ett resultat av miljön. Barn får inte förstärkning på allt som det säger. Svensson menar även att barn inte imiterar vuxna när de uttrycker sig. Det säger hennes erfarenheter av barn som undersöker språket och som lär sig något nytt. Skulle språkutveckling ligga i upprepning och imitation skulle barnet inte kunna bilda meningar som de tidigare inte hade hört (Svensson 1998:23–25).

Den navistiska teorin fick ett starkt fäste under 1960-talet då fokus lades på språkets grammatiska uppbyggnad. Dess främste förespråkare Noam Chomsky ville ha en struktur angående grammatiken som skulle gälla alla språk då det finns vissa språkliga egenskaper som är universella. Det är bland andra syntaktiska likheter som att alla språk har meningar, substantiv och verb. Det finns också vissa allmänna regler om hur ord får kombineras. Alla språk innehåller också stavelser och består av vokaler och konsonanter. Samtliga språk har även en ytstruktur och en djupstruktur som bestämmer ordens ordning i meningarna. Chomsky intresserade sig mer för språkets framväxt än den pedagogiska språkutvecklingen (Svensson 1998:25–28).

Navisterna menar inte, till skillnad från behavioristerna, att språket utvecklas likadant som inom övriga områden utan att språkutvecklingen sker av automatik. Hjärnan är förprogrammerad på ett sådant sätt och människan är född med ett språkanlag, LAD (Language Acquisition Device).

Navisterna tar stöd åt teorin genom att visa på de universella drag för språkets uppbyggnad som finns och på vilket sätt som barn tar till sig språk. Alla barn lär sig nämligen att språka under de första levnadsåren trots det mycket begränsade logiska tänkandet. De första "orden" är också mycket lika världen över. Det är ord som består av konsonanter som skapas långt fram i munnen som exempel b, f, m, p och v och vokaler som skapas långt bak i munnen som exempel a och ä (Svensson 1998:25–28).

Den navistiska teorin har fått gott om kritik. Små barn vrider och vänder inte på språket i sådan hög grad och de går heller inte emot grammatiska regler på ett sådant sätt. Språkinläringen går heller inte så fort som navisterna påstår. Den har också fått kritik för att den sociala omgivningens roll och barnets pragmatiska användning av språket inte lyfts fram ordentligt. Enligt den navistiska teorin skulle en pedagog kunna förhålla sig passiv till språkutvecklingen då den sker per automatik ändå. Den navistiska teorin om att språket inte behöver stimuleras motsägs av både Jean Piaget (1896-1980) och Lev S. Vygotskij (1896-1934). Namnen på deras teorier har varit många. Svensson väljer att kalla Piagets teori för *kognitiv teori* och Vygotskij för *social interaktionism* (socialt växelspel mellan personer i kontakt). Vygotskij ansåg det sociala samspelet som grundläggande för barnets hela utveckling. Vygotskij och Piaget används ofta som två motpoler trots att de var överens på ett flertal punkter. Båda ansåg att förståndet och intellektet utvecklades i samspel med den sociala omgivningen och miljön. De ansåg också att det är individens egen aktivitet som leder till utveckling. Det sker genom invärtes bearbetning av erfarenheter samt genom delgivning av sina erfarenheter med andra. Piaget och Vygotskij går dock skilda vägar då det kommer till hur de bästa förutsättningarna skapas för sådana aktiviteter. Piaget betonade det naturliga undersökandet medan Vygotskij förespråkade en stimulerande och utmanande miljö. Piaget såg till den universella kognitiva utvecklingen medan Vygotskij såg till de olikheter som kommit till av skilda psykologiska, sociala, historiska och kulturella erfarenheter (Svensson 1998:25–29).

Piaget sa att språket varken är medfött eller inlärt utan att det är frukten av barnets verksamhet och kognitiva utveckling. Vygotskij hävdade istället att språket utvecklas som en följd av människans behov av social kontakt. Svensson tar även upp Vygotskij's beskrivning av barnets egocentriska tal (privat speech). Det förekommer då barnet är djupt sysselsatt med någon form av aktivitet. När barnet kan sätta ord på sina handlingar är det ett tecken på att språket behärskas så pass väl att det kan styra det egna agerandet. Barnet kan nu börja använda språket också för att tänka (Svensson 1998:36–37).

Enligt den kognitiva teorin påverkar strukturerna och processerna i den kognitiva utvecklingen samtliga människans utvecklingsområden, språket inkluderat. Den kognitiva utvecklingen grundar sig på det som barnet erfar under det första levnadsåret genom sinnena och genom rörelse. Genom synen, hörseln, känseln och genom lukt- och smaksinnet lär sig barnet hur världen fungerar. I och med att barnet pusslar samman den ena erfarenheten med den andra utvecklas tänkandet som leder till kognitiv utveckling. Den utvecklingen leder i sin tur till språklig framgång och till språkligt samspel. Det i sin tur leder till ytterligare kognitiva förmågor. Då språket och talet är så beroende av den kognitiva utvecklingen får miljön spela en mindre roll då det kommer till barns språkutveckling. Med tiden kommer den kognitiva förmågan att forcera barnet till användning av mer avancerat språk. I försök att ikläda tankar i ord kommer barnet att stöta på svårigheter. Kanske saknas det ord eller så är tanken inte färdig. Språket blir därmed ett redskap för att utveckla den tanken. Piagets teorier kräver rikligt med möjligheter för barnet att självt vara aktivt och utforska sin omvärld.

Dessa erfarenheter behöver sedan tid för reflektion under samvaro med andra människor, vuxna som barn (Svensson 1998:29–31).

Enligt teorins social interaktionisms främste förespråkare Vygotskij måste människans utveckling ses i samband med det sociala, historiska och kulturella sammanhanget. Språkutvecklingen är beroende av både sociala och biologiska inslag. Inom den sociala interaktionismen har man ställt frågan; vad kommer först av tanke och språk? Piaget ansåg att det var tanken som ledde till språket medan Vygotskij trodde precis tvärtom, att det var språket som utvecklade tanken då oklara tankar är svåra att förklara. Enligt Vygotskij har språket två funktioner:

- 1.” En innebörd för att socialt samordna människors verksamhet.
2. Ett redskap för tänkande” (Ann-Katrin Svensson 1998: *Barnet, språket och miljön* s.32).

Vygotskij hävdade att tanken är människans tal till sig själv. Genom tänkandet formas vårt inre. Vygotskij förespråkade starkt de sociala erfarenheternas påverkan på språkutvecklingen. Han menade, för att språket ska kunna utvecklas överhuvudtaget krävs socialt samspel. Språket fungerar först i sociala sammanhang (interpsykisk funktion). Vygotskij betonade vikten av att kunniga pedagoger anordnar kulturella och sociala verksamheter där barn får delta. Pedagogen ska stimulera barnets tankeförmåga. Barn behöver gott om upplevelser att prata om, den kommunikationen kommer att leda språklig utveckling. Språkutvecklingen kommer i sin tur leda till ökat intellekt. Enligt Vygotskij och den sociala interaktionismen behöver barnet umgås och kommunicera med andra människor, vuxna som barn, ett samspel som bör utmana till inläring (Svensson 1998:32–35).

Talspråksutveckling

Barn präglas tidigt av rytmen i språket. Håkansson menar att många forskare tror att barnet redan vid ett par månaders ålder känner igen modersmålets ljud. Håkansson säger vidare att det råder allra störst likhet mellan språkutvecklingen i olika modersmål under jollerperioden. De första ljuden producerar barnet längst bak i gommen, det kallas uvulära ljud. Sedan går de framåt, via hårda gommen till tänder och läppar. Under ett stadium i barnets utveckling övergår det från att ha producerat enstaka ljud till att använda stavelsejoller eller reduplicerat joller, alltså räckor av konsonanter och vokaler, ”babababa”, ”dadadada”. Vad Håkansson tycker är intressant är att alla barn jollrar, till och med döva barn men de slutar vid stavelsejollret, det utvecklar inte det döva barnet. Detta kan ses som ett tecken på att barnet behöver höra sig själv för att följa den normala jollerutvecklingen från ljud, via stavelsejoller till ord (Håkansson 1998:19–20).

Bjørkvold menar däremot att barnets språkinläring börjar långt innan födelsen och att det bokstavligen handlar om ett modersmål (Bjørkvold 2005:15–19).

Svensson anser att barns språkutveckling sker i en U-formad kurva. Barn börjar först uttrycka sig med ett vuxet språk för att sedan under en tid uttrycka sig på ett felaktigt och bristfälligt sätt för att till sist återgå till ett korrekt använt språk. De språkliga misstagen i kurvans mitt behöver inte betyda att barnet inte kan utan att det enbart testas och provas sig fram (Svensson 1998:25–28).

Håkansson menar att det finns vissa stadier i jollerutvecklingen som ett barn alltid går igenom i samma ordning. Lindblom (1997) föreslår (i Håkansson 1998) stadierna eller milstolparna så här:

Milstolpe 1.

Skrik, gnyenden, vokaler

”iiiiii”, ”uuuu”

Milstolpe 2.

”trivselläten”

Glottala (som avser röstsprungan) och velara (som bildas mellan tungryggen och mjuka gommen) ljud som bildas längst bak i munnen

”ngaaa”, ”gaaa”, ”chooo”, ”iing”

Milstolpe 3.

Konsonantlek

Lek med främre konsonanter

”booo”, ”biii”, ”daaa”

Milstolpe 4.

Reduplicerat joller (stavelsejoller)

”bababa”, ”dididi”, ”mamamam”

Håkansson säger att ett utmärkande drag i barns tidiga tal är att stavelsestrukturen består av varannan konsonant och varannan vokal. Till en början föredrar barnet öppna stavelser t.ex. ”mö” (konsonant + vokal) eller mam(m)a (konsonant + vokal + konsonant + vokal). Senare, när barnet även producerar slutna stavelser (stavelser som slutar på konsonant), fortsätter barnet att använda varannan konsonant och varannan vokal, ”stol” blir ”tol” (kvk) (Håkansson 1998:20–21). Jakobson (1941) tror (i Håkansson 1998) att anledningen till att barnet föredrar stavelser med omväxlande konsonant- och vokalljud är att barn tillägnar sig de maximala kontrasterna i ett språk. Efter det går de över till finare och finare distinktioner. Håkansson talar om att barns uttal ofta skiljer sig från de vuxnas under barns språkutveckling. Det händer att barn artikulerar andra konsonanter t.ex. k, g, m, n som dentaler, det kallas dentalisering. Då kan ”kossa” bli ”tossa”, ”kisse” bli ”tisse” mm. (Håkansson 1998:21–22).

Rigmor Lindö skriver att vid ungefär ett och ett halvt års ålder börjar de små barnen kommunicera genom språket och använder de s.k. ettordssatserna. De börjar använda riktiga ord och behöver ett stort gensvar från omgivningen. De ord som barnet kan först är ord för objekt, sen kommer ord för handling och sist kommer ord för tillstånd. När barnet har ungefär 50 ord brukar de gå från ettordsytttrande till flerordsytttranden. Det är det språkliga samspelet med sin omgivning som har en viktig roll i barnets språktillägnande. När barnet är i åldern två till fem år har den en förmåga att ta till sig språkets grammatik.

Detta avtar dock vid sex års ålder då man har kommit till en tillräcklig språklig nivå för att tillfredsställa sina behov i kommunikation med omvärlden. Det är väldigt viktigt att ta tillvara på den här perioden för språkets fortsatta utveckling. Lindö skriver vidare att barn skapar uttryck som bygger på deras erfarenheter, det använder sin logik.

När barnet är i två- treårsåldern och börjar använda sig av tvåordssater men fortfarande inte lärt sig tillräckligt många verb gör de egna t.ex. vovven ”vovvar” och klockan ”klockar” (Lindö 2002:86–88).

Syfte och frågeställning

Vi vill undersöka musikens inverkan på barns talspråksutveckling. Syftet med vår undersökning är att genom studier av böcker och artiklar, författade av verksamma pedagoger, se om och i så fall varför de använder musik som ett redskap i barns talspråksutveckling.

Metod

Vi besitter alla varsin teoretisk verktygslåda som vi använder oss av när vi tolkar texter. Vi har tolkat vår litteratur utifrån oss själva av våra erfarenheter av studier och verksamhetsförlagda utbildning. Vi har fördjupat oss inom ett ämnesområde där vi redan har en viss kunskap men som vi vill utforska ytterligare.

Vi har genomfört en litteraturstudie baserad på böcker och artiklar. Några av böckerna har vi befattat oss med tidigare under utbildningen och några har vi funnit via Internet och bibliotekets klassifikationssystem. Samtliga texter har varit relevanta för vår undersökning.

Vi har gjort en klassisk disposition av vår undersökning, anpassad en litteraturstudie. Bakgrunden gör det möjligt för oss att bättre se och förstå vårt resultat.

På Internet sökte vi litteratur via hemsidorna; www.gunda.gu.se, www.libris.kb.se och www.google.se. Där använde vi sökord som; musik, språkutveckling, barn och musik, musikterapi, musikpedagogik, barn och språk, musik och språk och musikspråk. Fördelen med den här formen av sökning är det stora utbudet som erbjuds. Med hjälp av SAB:s klassifikationssystem kan man sedan sortera ut de relevanta texterna från de övriga. I SAB:s klassifikationssystem svarar varje beteckning för ett ämnesområde. Dessa använde vi oss av:

V – Medicin

Vef – nervsystemet (neurologi)

Ij – Musik

Do – Filosofi och psykologi

Dofaa – småbarnspsykologi

Dofa – ungdomspsykologi

Ea – Pedagogik

Eabij – musikundervisning

Eabf – språkundervisning

Eab – pedagogisk metodik

Material

Vi vill här på ett kortfattat sätt presentera vår litteratur.

Berit Uddén: *Tanke-Visa-Språk Musisk pedagogik med barn* (2004)

Berit Uddén är fil. dr. i musikpedagogik och har varit verksam som lärarutbildare vid Musikhögskolan, Örebro universitet. Berit Uddén talar i *Tanke-Visa-Språk Musisk pedagogik med* om barnet och hur det tar till sig musiken.

Morten Sæther och Elin Angelo Aalberg: *Barnet og musikken* (2006)

Morten Sæther är lektor i musik och Elin Angelo Aalberg är högskolelektor, båda stationerade vid högskolan i Trondheim. Boken tar upp vad musik är för någonting och de musikaliska elementen: ljud och rörelse med dess beståndsdelar klang, dynamik, tonhöjd/melodi, rytm, puls, tempo, textur och form. Seather och Angelo Aalberg tar upp hur musiken och kommunikationen båda är delar av en helhet.

Bertil Sundin: *Barns musikaliska utveckling* (1995)

Bertil Sundin är sedan 1991 professor i musikpedagogik vid Lunds universitet och Musikhögskolan i Malmö. Han är en svensk pionjär inom musikpsykologi och musikpedagogik. Sundin bearbetar i hans bok *Barns musikaliska utveckling* barns musikaliska utvecklingsprocess. Han beskriver även utvecklingen av barns perception och begrepp. Sundin tar upp den forskning som visar på att det är under de två första levnadsåren som barns grundläggande förhållande till musiken skapas.

Mallo Vesterlund: *Musikspråka i förskolan* (2003)

Mallo Vesterlund är förskollärare och språkpedagog. Hon har sedan 80-talet främst arbetat med barn med annat modersmål än svenska utifrån den så kallade Orff-mallen. I *Musikspråka i förskolan* beskriver Vesterlund hennes arbetsmetod som hon har baserat på Carl Orffs tankar om musikpedagogik för barn. Enligt Orff-mallen tar språkutvecklingen sin början i rytmen. Vesterlund jämför den musikaliska utvecklingen likt en trappa som man ska ta sig upp för. Det är en evig process som tar olika lång tid för olika människor.

Henny Hammershoj: *Musikalisk utveckling i förskoleåldern* (1997)

Henny Hammershoj undervisar i musik vid Fröbelseminariet i Köpenhamn. Hennes bok *Musikalisk utveckling i förskoleåldern* är skriven för lärarutbildningen och för fortbildning av förskolepersonal. Den går in på djupet av barnets musikaliska utveckling från spädbarnet: 0-1,5 år, småbarnet: 1,5-3 år, det yngre förskolebarnet 3-4 år och förskolebarnet 5-6 år. Återkommande teman i boken är rytmen, motoriken och musiken.

Jon-Roar Bjørkvold: *Den musiska människan* (2005)

Jon-Roar Bjørkvold arbetar som professor vid Universitetet i Oslo där han har varit sedan 1982. Hans brinnande intresse för den musikaliska barnkulturen har lagt grunden för *Den musiska människan*. Boken beskriver människans musiska liv som börjar i moderslivet. Bjørkvold berättar hur ord för det lilla barnet är musik då den inte hör själva ordets betydelse utan dess melodi vilket gör vårt modersmål musikaliskt. Han tar även upp de så kallade musiska grundelementen: ljud, rörelse och rytm.

Ulf Jederlund: *Musik och språk* (2002)

Ulf Jederlund arbetar som musikhandledare, musikterapeut samt utbildare och handledare. Han har under tjugo års tid jobbat specialpedagogiskt med musik och språk i förskola/skola. I *Musik och språk* utgår Jederlund från de redan tidigare kända grundelementen ljud, rytm och rörelse men lyfter även fram det personliga uttrycket och intrycket som ännu ett element. Han beskriver förhållandet mellan hur musik är språk och hur språk också är musik.

Ann-Katrin Svensson: *Barnet, språket och miljön* (1998)

Ann-Katrin Svensson är fil. dr i pedagogik och arbetar som lärarutbildare vid högskolan i Jönköping. *Barnet, språket och miljön* är riktad till lärarutbildningen samt fortbildning för personal inom förskola och skola. Ann-Katrin Svensson tar upp miljön och hur stor betydelse den har för barns språkutveckling. Den behandlar även talspråksutvecklingen och teorier om språkinläring.

Gisela Håkansson: *Språkinläring hos barn* (1998)

Gisela Håkansson är docent i allmän språkvetenskap vid Lunds Universitet. Hon bedriver där forskning om barns och ungas vuxnas språkinläring. Hennes *Språkinläring hos barn* tar upp hur språket utvecklas genom olika stadier i barnets liv.

Rigmor Lindö: *Det gränslösa språkrummet* (2002)

Rigmor Lindö är universitetslektor och lärarutbildare vid Göteborgs Universitet. *Det gränslösa språkrummet* behandlar bland annat vad språk är för någonting och spädbarnets samspel med dess omgivning.

Artiklarna är hämtade från tidningarna: *fotnoten*, *skolledaren*, *förskoletidningen*, *förskolan*. *Fotnoten* ges ut av musik-, dans- och dramalärare inom Lärarförbundet. *Förskolan* ges även den ut av Lärarförbundet. *Förskoletidningen* ges ut av Förskolans Förlag som ingår i FortbildningsFörlagen m.fl. Artiklarna är skrivna av och för pedagoger ute på fältet.

Resultat

Vi tycker att vi, i analysen av vår litteraturstudie, har funnit att kopplingen mellan musik och talspråksutveckling kan åskådliggöras som en kedja där den ena öglan hakar i den andra i en lång rad. Kedjan har fått ord av Mallo Vesterlund:

Musik skapar glädje och dans

Glädje och dans skapar rörelse

Rörelse skapar koordination

Koordination skapar förståelse

Förståelse skapar ord

Ord skapar meningar

Meningar skapar ett språk

(Mallo Vesterlund 2003: *Musikspråka i förskolan* s.8)

Detta fick bli grunden – temat – för vår redovisning: **Musik** leder till **glädje och dans** vilket leder till **rörelse** som leder till **koordination** som leder till **förståelse** som ger **ord** som ger **mening** som resulterar i ett **språk**.

Musik – glädje och dans

I artikeln *Musikspråka* från *Förskoletidningen* 1/2007 skriver förskollärare Mallo Vesterlund om musiken och hur den får alla barn att känna sig delaktiga utan att man använder det talade språket. Att känna sig delaktig i barngruppen är viktigt för barnens självförtroende och i musiken, rytmiken och rörelsen kan barnen hitta en väg till språket. Det är viktigt att leka, sjunga och spela ofta med barnen, en kontinuitet är värdefull för att vidareutveckla musiken. Genom lek och genom ordrytm anser Vesterlund att barnen hittar till det talade språket. Barnen ska uppleva språket med hela sin kropp. Man kan kompa med händer, fötter, med hela kroppen eller med instrument. Detta sätt att arbeta kallar Vesterlund för att ”musikspråka” (Vesterlund 2007:30–31).

Jederlund menar att barn lär sig språka i samspel med andra men för att barn ska känna att det är meningsfullt att språkutvecklas så måste de få gensvar och uppmuntran. Musik har den effekten att den väcker tankar, minnen och bilder till liv. Kroppen blir laddad och musklerna spänns vilket tar sig uttryck i motoriska aktiviteter och initiativrikt skapande och samtal. Ska musik användas i språkutvecklande syfte krävs det att barnen ges gott om tid för reflektion efter varje upplevelse (Jederlund 2002:145–147).

Sammanfattningsvis är alltså musiken grunden, den första öglan, vilken sedan kopplas på av glädje och dans då kroppen ”svarar” på den med motoriska aktiviteter som sedan utvecklas vidare med nästa ”ögla” i länken.

Rörelse

Henny Hammershoj menar att spädbarnet dvs. barnet mellan noll och ett och ett halvt år, upplever sig som ett med sin mor. Tillsammans med mamman, intill hennes kropp, upplever sig barnet som en helhet. Mamman och barnet lever i symbios. Att skilja på sig själv och på sin omgivning är något som spädbarnet lär sig med tiden. Barnets första upplevelse av rytm fås genom rörelser. Det är övningar som går ut på att ta kontroll över lemmarna, genom att sprattla med armar och ben och genom att böja och sträcka på sig. Rörelser och ljud hör samman och barnet försöker ständigt gripa efter saker som ser intressant ut och som låter spännande. Barnet lär sig för fullt med den undersökande munnen (Hammershoj 1997:12–14).

När den lilla lärt sig att kontrollera ben- och armrörelser dröjer det inte länge förrän det kan ta sig fram på egen hand krypandes över golvet. Samtidigt tränas vänster och höger hjärnhalva. Forskning om hjärnhalvornas funktioner visar på ett nära samband mellan den motoriska och språkliga utvecklingen. Barn som är sena i språkutvecklingen kan ha stor nytta av att träna på motoriska färdigheter som att hoppa, springa, krypa och gå. Ett spädbarn är fullt kapabel till att prata med oss genom joller, skrik och gråt. Kommunikationsmedel som barnets närmaste familjemedlemmar snart kommer att lära sig uppfatta. De reagerar även själva tydligt på ljud. Under första levnadsmånaden kan man se hur barnet stannar upp i sina rörelser vid ljud. Den lilla uttrycker sig med otrolig styrka i förhållande till kroppshydda, känslouttryck som är musik. Vid omkring fyra månades ålder börjar barnet att härma sin mammas läten. För att det ska kunna lära sig nya ljud krävs det därför att mamman samtalar på ett varierat sätt. Även sångerna bör variera, mamman bör också imitera barnets läten, hos dem finns ett samspel likt inget annat. Precis som barnet trivs bäst intill sin mamma är det också hennes röst som barnet trivs bäst med att höra. Det är ju i samband med hennes röst som barnet ammas, får torr blöja och lyssnar till godnatt saga. Stunder som lägger grunden för trygghet och harmoni (Hammershoj 1997:15–22).

När småbarnet, barnet mellan ett och ett halvt och tre år, reser på sig och börjar gå öppnar sig en helt ny värld. Äntligen kan det ta sig fram på egen hand och ta sig för av de saker som det tidigare enbart fått sukta efter. Barnet lär sig också sina första ord. Hela språkundervisningen tar sin start med frågan: "Va-de? Samma fråga kan komma att ställas om och om igen, främst då långa svar är svåra att uppfattas på en och samma gång. Barnet är i full koncentration då de lär sig behärska dessa nya färdigheter. Ordförrådet utvidgar sig snart till "nej" och barnet har kommit in i självständighetsåldern. Nu ska allt och alla sättas på prov. "Kan själv" blir ett återkommande svar. Barnet är i en känslig period och behöver gott om beröm. Pappan kommer nu att börja spela en lika viktig roll som mamman tidigare har gjort. När barnet handlar på eget bevåg är det viktigt att försöka förstå dess mål och motiv. Barn har ingen dold taktik eller speciella baktankar (Hammershoj 1997:25–28).

Med barnets förbättrade motoriska färdigheter följer ett nyväckt intresse för rytm. Att dansa omkring till musik är väldigt roligt. Barnet börjar nu också själv att sjunga. Det rör sig då om enstaka stavelser och spontant nynnande. Barnet börjar också att känna igen sånger vilket är en förutsättning för att kunna återge dem. Tal och sång kan gå in i varandra. Detta kallas för talsång och kan kännas igen från barnramsorna där orden både har rytm och melodi. Inspirationen till detta musikskapande brukar komma från rytmiska rörelser. Talsången är till för barnen själva och är oftast kopplade till deras aktiviteter som när de till exempel leker inne på rummet. Det är mycket enkla texter i ett mycket begränsat tonintervall. Barnet upprepar vad i sången det är de sysslar med som till exempel "bygga", "bygga", "bygga". De kan nynna mycket avancerade melodier men de kan inte upprepa dem. Det lilla barnet sjunger språket innan de talar det då de uppfattar språket som musik med både rytm och melodi.

Barnet lyssnar noga efter den vuxnes expressiva uttryck. Det vill säga huruvida rösten är glad, pigg, trött eller arg. Dessa signaler säger mer än själva ordens innerbörd, semantiska innehåll. Det är därför viktigt att vara tydlig och låta rösten och orden meddela samma sak (Hammershoj 1997:34–41).

Det yngre förskolebarnet dvs. barnet i tre till fyraårsåldern, har nu lärt sig att kontrollera de grundläggande motoriska färdigheterna som att hoppa, gå och springa och så vidare. De går nu på automatik och är alltså automatiserade. I och med att barnet kan styra sina muskler upplevs nu armar och ben som en del av kroppen. Barnet kan nu fritt röra på sig och behöver inte längre den nära kontakten med föräldrarna utan relationer med andra barn och vuxna blir allt mer intressant (Hammershoj 1997:50).

Det nya sociala intresset gör sig också synligt inom det musikaliska området. Tillsammans, parallellt bredvid varandra, vill barnen nu sjunga, dansa, spela och hoppa. Detta trots treåringens oförmåga att synkronisera sina ljud med andras. Det går enbart vid enkla uttryck som ex: "Lisa har en nal-le". Barnet kan ännu inte hoppa och dansa i takt med musikens rytm men de kan göra det utifrån dess personliga grundrytm. Ett jämnt tempo kan hållas under kortare perioder. Rytmiska sångramsor är nu väldigt roliga. De kommer ofta till på skoj som ett skämt eller för att påpeka vad som ska hända härnäst som: "vi ska äta nu-u" eller "nu ska vi ha sång-sam-ling". Barnet tycker om att komponera egna texter till kända melodier. Genom att berömma detta musikskapande stärks barnets självförtroende och lusten till fortsatt improvisation. Ska man sjunga färdiga sånger med barnen är det viktigt att man kan improvisera i sångerna för att ge barnen möjlighet att förstå vad de handlar om. Sångerna får gärna förekomma i samverkan med en aktivitet (Hammershoj 1997:57–60,71-75).

Det börjar alltså med att mammans rörelser, glädje och dans, stimulerar barnet till rörelse. Denna färdighet utvecklas alltmer ju äldre barnet blir. Det är nu dags för nästa ögla i kedjan – koordinationen.

Koordination

Vesterlund menar att barn genom musiken, i t ex musikspråka-pedagogiken, kan närma sig det talade språket. Detta sker genom användning av olika slagverk samt kroppen som resonanslåda och barnet leker in språket med hjälp av upplevelser, rörelse och rytmer. Musikspråka är vidare rim, ordrytmer och ramsor, ett socialt samspel och en process i musik och språkutveckling - musikspråka är ett förhållningssätt. Vesterlund menar att genom detta arbetssätt stärks barnets musikalitet, språk och självförtroende och dess sociala kompetens. På Vesterlunds sångsamlingar är det viktigt att arbeta med kroppsmotoriken för det är en viktig del i språkinläringen. Hon talar vidare om hur viktigt det är att improvisera, det är en källa till utveckling både musikaliskt, motoriskt och språkligt. Det viktigaste är ändå glädjen, det är den viktigaste vägen till lärande (Vesterlund 2007:30–31).

Från första stund kommunicerar barnet med musikaliska uttryck som intensitet, ljud och klang. Senare börjar barnet synkronisera sina rörelser i takt med de intryck de får. Kommunikationen spädbarn och föräldrar emellan har musikaliska inslag. Föräldrarna använder speciella rörelser, ljud, rytm, tempo, klang, intensitet och tonhöjdsförändringar. Allt detta har med språkets melodi dvs. prosodin (läran om ljudegenskaper hos ljudförbindelser) att göra. Prosodin i språket är viktig hela livet. Genom att föräldrarna ramsar, sjunger och talar till/för barnet präglas modersmålets språkmelodi och språkritm in i hela kroppen, inte bara i talorganet.

Jederlund hävdar att det barnet lär sig först är melodin, rytmen och intonationsmönstret i språket och han säger vidare att barnforskare konstaterat att barnet lär sig prosodin dvs. melodin i språket före de lär sig segmentet, språkets olika delar. ”Barn utvecklar sina språk när de är skapande, leker och upplever mening” (Claesdotter 2003:37) (Claesdotter 2003:33–37).

Detta tolkar vi som att rytm och rörelse är det som startar utvecklingen av motoriken dvs. koordinationen vilken i sin tur är en viktig del i språkinläring.

Förståelse

Musikpedagogen Teresa Hedborg skriver i sin artikel *Magiska möten i Förskoletidningen* 1/2007 om språk och musik och om en storsatsning som startade i stadsdelen Hjällbo i Göteborg 2001. Projektet startade bland förskolorna i samarbete med biblioteken, där barnen samlades och hade musikstunder med syftet att skapa gemenskap. Hedborg säger att alla förskolor i Hjällbo ska ha musiken som ett medel att mötas. Genom sång, musik och dans stimuleras barnens språkutveckling. Barnen ska, med alla sina sinnen och med musiken som hjälp, lära känna varandra och på ett lustfyllt sätt använda det svenska språket och utveckla det (Hedborg 2007:15–17).

Hedborg talar också om att musik är språk. De varierade rytmerna i sångerna gör att barnen utvecklar sin hörsel. Mycket av musiksamlingarna går ut på att barnen ska lära sig nya ord och utveckla sitt språk. Musik är också ett språk som alla förstår. De barn som inte kan uttrycka sig genom talet kan ändå uttrycka sig genom t ex dans och trumspel. Hedborg hänvisar till musikpedagogen Ulf Jederlund som säger: ”Barn älskar att uttrycka sig oavsett språk. Finns det någon som lyssnar, ser och besvarar deras uttryck kommer allas deras språk att växa” (Terese Hedborg 2001: *Magiska möten* s.18) (Hedborg 2007:17–18).

Vid Karlstads Universitet har kursen Språkets musik startats av Monica Lindgren och Annika Sönnfors. I en intervju i *Skolledaren* (1999) talar Lindgren om att musiken i språket har att göra med rytm, melodi, artikulation, klangfärg och tonhöjd. Hon talar vidare om att vi alla har musiken inom oss. Redan i fosterstadiet hör fostret mammans hjärtpuls och det flödande ljudet från blodomloppet. Fostret hör det rytmiska talet och melodin i det och fostret känner gunget när mamman rör sig. Sönnfors menar att beviset på att alla är musikaliska är att vi kan lära oss ett språk. Hon menar att vi inte skulle kunna tala olika dialekter och språk om vi inte hade en medfödd musikalitet. Eftersom musik och språk är så förknippade med varandra är det naturligt att använda berättelser, ramsor, ljud, melodier och rytmer när man arbetar med språkutvecklingen (Hardenstam 1999:13).

Ulf Jederlund säger att alla har musik i sig och att man från födelsen till döden ständigt använder den. Människan har en grundläggande drift, att kommunicera. Kommunikation är själva livet men vi har många andra språk. Vi har musikspråken ljud, rytm och rörelse. Vi har även luktspråk, beröringsspråk och bildspråk. Förmågan att kommunicera utvecklas redan innan födelsen och det är de musikaliska språken som utvecklas först, både i hjärnan och i individen. Rörelse, ljud, rytm och vibrationer stimulerar hjärnstammen och det limbiska systemet (som har att göra med den del av hjärnan som påverkar känslolivet), vi är alltså fullt utrustade att kommunicera med rörelse och ljud när vi föds. Talspråket utvecklas sist (Claesdotter 2003:32–33).

Uddén säger att orsaken till att människan är musisk tycks vara språkdriften. Det centrala för barnet är ordet, tankar och att förstå. Gestaltningen och sången blir under barnåren ett ämne för tanke och språkutveckling.

Människan minns och uppfattar saker bättre genom att ge rytmisk ton åt alla sina och andras handlingar. Barnet, med sin kognitivt omogna hjärna måste särskilt få kunskap om föremål och handlingar genom att först få känna och ta på det, sedan konstruera och bygga samtidigt som det upprepat hör och ser och slutligen uttalar det tillhörande språkbegreppet. För att ett barn ska lära måste det få dela sina erfarenheter med andra som svarar och ger handlingarna liv genom att använda lekformer och sånger som bygger på ärvda traditioner för sitt modersmål och sin kultur (Uddén 2004:75–76).

Sundin lyfter fram Carl Orff-metoden som syftar till att utveckla en ”naturlig klang- och formuppfattning”. (Bertil Sundin 1995: *Barns musikaliska utveckling* s.130). Orff använde sig av språkmelodin i sånger och ramsor och utgick från språket som rytmiska och melodiska övningar. Detta kombinerade han med olika instrument som stavinstrument och stämda trummor (Sundin:1995:130).

Mallo Vesterlund som både är förskollärare och språkpedagog har arbetat fram en metod baserad på Carl Orffs idéer om musikpedagogik som kommit att kallas för *Mallos metod*. Hon har sedan 1977 arbetat med språk och språkutveckling som hemspråkslärare, förskollärare, förskolechef, barnomsorgsassistent och sedan 1990 också som språkpedagog. Enligt Vesterlund räcker det inte med samtal för att stimulera barns talspråksutveckling. Förståelsen kommer först när språkandet sker i en aktiv handling. Hon jämför med Dewey's begrepp *learning by doing* när hon pratar om att all förståelse kräver en aktiv handling. För att få förståelse för språk och musik och för rums, tids- och kroppsuppfattning behövs konkreta upplevelser. Här kan man med hjälp av musiken ge barnen rikliga upplevelser av språket på ett lustfyllt sätt. Barn behöver stimulans av oss vuxna. Vesterlund menar att musiken i sig är ett språk som för samman människor. Det är ett universellt sätt att förmedla känslor på (Vesterlund 2003:8–10,117).

Orff-mallen eller Orff-Schulwerk som är den internationella benämningen, är mera som en filosofi och ett synsätt än en färdig arbetsmetod. Mallen svarar inte enbart för musikinlärning utan också hur man kan ta med musiken, rytmen och rörelsen i olika vardagssituationer. Det är upp till oss pedagoger att fantisera fritt. Carl Orff var en tysk kompositör med ett stort intresse för musikpedagogik. Åren 1950-54 gavs den första utgåvan av hans och Gunild Keetmans *Musik für Kinder* ut. Orff talade om vikten av att utgå från barnen själva och var i utvecklingen de befinner sig. ”Enligt Carl Orff tillhör musiken alla. Människor har en inbyggd förmåga att uppleva och tillägna sig musik, på ett liknande sätt som vi gör med modersmålet. Carl Orff menade att språkutvecklingen tog sin början i rytmen och klangen i barnens egna namn, i rim och ramsor och i enkla barnsånger. Han ville skapa en "musikpedagogisk mall" som fångade detta hos barnet, utan att för den skull titta på den musikaliska begåvningen. Orff lärde genom erfarenhet att förstå att varje barn är musikaliskt, på sin egen nivå” (Mallo Vesterlund 2003: *Musikspråka i förskolan* s.15) (Vesterlund 2003:13–15).

Att arbeta utifrån Orff är en process där man utgår från sin egna musikaliska utveckling. Vesterlund anser att pedagoger bör utgå från det enkla och för barnen kända, för att sedan gå vidare till mer komplicerade göromål. Musiken utvecklas efter hand och antar snart nya former och skepnader. Vesterlund liknar den här processen vid en oändlig trappa där varje nytt steg för med sig nya erfarenheter och ny kunskap, förståelse. Det är en evig process där trappstegen tar olika lång tid att ta sig upp för och man ska först ta sig an nästa när man är redo för det (Vesterlund 2003:16).

Vår sammanfattning av detta är att kommunikation människor emellan inte bara är talat språk vi kommunicerar med varandra på så många fler sätt och förståelsen av alla dessa språk underlättas av musik och rytm. Därför är förståelsen den del i länken som för talspråksutvecklingen vidare och när vi börjar förstå alla de olika "språken" kan de följande öglorna hängas på kedjan, barnet får ord och orden får mening.

Ord - mening

Ulf Jederlund talar om musiken som det första språket. När man tröstar barn används ofta orden "såja", "såja", som blir en viss rytm. Den turtagning som uppstår mellan vuxna och barn kallas för *protokonversation* av språkforskare, proto i protokonversation antyder att det är frågan om något tidigt, det som kommer först. Redan tidigt finns en turtagning i tilltal och svar. Före det talade språket finns det *samtalande språket*. Även om barnet inte har det talade språket har hon/han olika röstljud, ansiktsuttryck, blickar, leenden, rytmiska rörelser med huvud, ansikte, armar, ben, händer och tår.. Det är den första konversationen som sker före orden, med ljud, rörelser och rytmer. Det finns idag kunskap om att alla dessa lekfulla protokonversationer har en stor betydelse för barnets lust och förmåga och erövra det talade språket. Nyare forskning visar på att barn som jollrat mycket har en snabbare språkutveckling än de som jollrat mindre. Som vuxen stimulerar man det lilla barnets joller genom att lyssna till och svara på barnets uttryck. Det visar sig t ex att tvååringar som jollrat mycket har ett mer komplext språk och en större förmåga att formulera längre meningar. Allt tyder på att barn som jollrat mindre tar igen detta senare i t.ex. förskolan (Jederlund 2007:4-6).

Ramsor och visor har den funktionen att förstora tonfallen och genom rytm och upprepning successivt få barnet att förstå meningen med orden. Rim och ramsor har alltså en stor betydelse för språkutvecklingen (Uddén 2004: 45-46).

Mening - språk

Teresa Hedborg säger i *Fotnoten 2/2007* att musik är både verbalt och ickeverbalt. Språk genom musik är Teresas egen metodik och bygger på forskning som visar att människan kommunicerar på många olika sätt. Theresa menar att musik är det bästa sättet att lära sig nytt språk på. För genom ljud, rörelser, rytm, bild och beröring skapas olika språk som vävs ihop och befruktar varandra. Sång och ramsor lär barnen nya ord, begrepp och prepositioner. Språk genom musik handlar om att uppleva med alla sina sinnen (Rehnström 2007:16-17).

Uddén talar om att yngre barn är känsligare för prosodin och tonläge och detta tyder på att barn har ett kroppsligt automatiskt minne för betoningar och ton. Allt eftersom barnet t ex behärskar en visa växer också en känslighet för rytmiska förändringar, tempo och melodi fram. "Genom att sjunga ord med en melodi som framhäver vår känsla kan barnet kanske börja förstå språket" (Berit Uddén 2004: *Tanke –Visa–Språk Musisk pedagogik med barn* s.65) (Uddén 2004:61-65).

"Att utveckla hörandet till ett medvetet lyssnande tvingas fram av språkdriften: barnet måste lära sig att sätta ord på vad de hör och ge ljuden begrepp" (Berit Uddén 2004: *Tanke–Visa–Språk Musisk pedagogik med barn* s.82). Uddén hävdar att vuxna måste uppmärksamma barnet på förändringar i ljud och musik avseende tonhöjd, klang, rytm, styrka och snabbhet. Förutsättningarna för att utveckla sitt verbala språk, både semantiskt, att tala rent och fonetiskt, att förstå meningens innebörd, ökar genom att höja barnets auditiva medvetenhetsgrad dvs det som har att göra med hörseln (Uddén 2004:82).

Rösten och sången ska användas på ett lekfullt men medvetet sätt. Det är med rösten, sången och kroppen som vi kommunicerar. Det är glädjen som är det allra viktigaste när man musicerar med barn, man lär sig när man har roligt. En bra musikstund bör också innehålla många aktiviteter med rörelse då det, enligt Vesterlund, ger barnen möjligheter att utveckla språket (Vesterlund 2003:19–20).

Förskolebarnet, barnet i fem till sexårsåldern, börjar gå från fritt skapade musikstycken till att underordna dem vissa regler, på ett medvetet sätt. Barnets behov av reproducering när nu sin kulmen och favoritmelodierna ska gärna upprepas gång på gång, tills dess att de kan återges felfritt. Även favoritböckerna kan barnen utantill. Barn kan uppleva stor glädje i att reproducera tack vare att de känt sig trygga nog att tidigare improvisera med musiken. Intresset för att leka popstjärna är stort och allt från glas till hopprep får fungera som mikrofon. Barnet uppfattar nu olika karaktärer i musiken och börjar förstå indelningen i olika genrer som t.ex. pop, rock och visor. Dessa musikstilar speglar sedan av sig på barnets spontansång. Femåringar är tv-program som Melodifestivalens bästa publik då de registrerar precis allt. Texter, melodier och rörelsemönster uppmärksammas och läggs på minnet, allt för att barnen sedan ska kunna återge det så korrekt som möjligt. Dessa melodier kommer nu också ha en korrekt rytm. Om barnet har fått öva och sjunga tillräckligt med andra barn och vuxna kan de nu sjunga relativt rent. Även intervallerna, alltså tonernas avstånd, kan återges korrekt. En sång kan också sjungas i en viss tonart (Hammershoj 1997:84–86,94–96).

Hammershoj menar att en människas musikaliska förmåga beror på såväl arv som miljö. Alla kan musicera, det är bara utifrån våra olika förutsättningar, enklare för vissa än vad det är för andra. Hammershoj uppmanar och utmanar verksamma pedagoger att skapa en god musikalisk miljö som lämnar utrymme för alla barn att utvecklas optimalt (Hammershoj 1997:98–100).

Språk

Ulf Jederlunds bok *Musik och språk* som gavs ut 2002 delar in musik i tre grundelement: rörelse, ljud och puls. Det är på dessa som all musik vilar och utifrån all musik skapas. Rörelsen i musiken är vibrationer och ljudets färd genom luften. *Rörelsen* blir nya vibrationer i örat och sedan elektrokemisk rörelse i nervsystemet och hjärnan. Denna "hjärnrörelse" omformas åter igen tills det tar dess kroppsliga uttryck i form av motorisk rörelse. *Ljudet* är de toner som kommer från alla ljudkällor. Flera toner tillsammans bildar klang. *Pulsen/rytmen* anger musikens tid och är dess tempo. Jederlund anser dock att dessa tre grundelement inte räcker till och vill i och med *personligt uttryck och intryck* lägga till ännu ett (Jederlund 2002:13).

Vi uttrycker vårt språk på många olika sätt men de står aldrig i vägen för varandra. Istället befruktar de varandra och när ett barn t.ex. finner rytmen i melodin så utvecklar det även sitt talspråk. Våra språk gynnar varandra tack vare vår fantastiska hjärna och dess funktioner. Alla delar av hjärnan som har med våra förspråkliga processer att göra är aktiva oavsett vilket språkuttryck som används. Jederlund beskriver hur musik och annat konstnärligt skapande stärker självkänslan vilket verkar positivt för det verbala språkandet. Genom ett lustfyllt musicerande skapas en mer positiv och kommunikativ personlighet vilket gynnar barn med språksvårigheter (Jederlund 2002:19–21).

Genom de nya läroplanerna (Lpfö-98 och Lpo-94/98) anser Jederlund att en ny syn på barn förmedlas. En skola för alla eftersträvas, en skola där en så kallad individualiserad pedagogik ska råda, en där man utgår från varje enskilt barns behov och förutsättningar.

Fokus ska ligga på det kompetenta barnet som själv skapar mening och sammanhang i sin utbildning. I och med de nya läroplanerna ställs alla formerna av språkligt uttryck som verbalt och skriftligt språkande, musik, lek, drama och rörelse på samma nivå. I och med en växande insikt om hur avgörande de första levnadsåren är för ett barns utveckling och lärande har förskolan getts en helt annan status. Här läggs grunden för det livslånga lärandet (Jederlund 2002:21–25).

Jederlund skriver vidare hur en människas hjärna utvecklas och formas som mest under de två, tre första levnadsåren. Hjärnans nervceller (neuroner) är utvecklade redan vid födseln, det är synapserna (nervförbindelserna) som gör att hjärnans olika delar kan fungera som en helhet som ännu inte utvecklats färdigt. Det är de upplevelser och erfarenheter som det lilla barnet genomlever som befäster dessa synapser, rika upplevelser av socialt samspel utvecklar intelligenser och varaktiga nervförbindelser. Inaktiva synapser kan dock komma att dra sig tillbaka, återbildas. Jederlund tar upp två huvudlinjer i talspråksutvecklingen. Den *prosodiska* som behandlar musikaliska drag som betoning, rytm, fraslängd och intonation och den *segmentella* som behandlar språkljud som vokaler och konsonanter och hur de förs samman till ord. Enligt hjärnforskningen hör det prosodiska till höger hjärnhalva och segmentella i huvudsak till vänster (Jederlund 2002:25,77).

Jederlund betonar hur få studier som har gjorts om musikens verkan på språkutvecklingen. Han hänvisar dock till lingvisten Nathalie Watersons (2002) studier som visat att barnramsorna har en stor betydelse för språkets utveckling. Studierna visar hur den prosodiska utvecklingen alltid kommer före den segmentella. Barnramsans prosodiska drag är antalet strofer, strofernas längd, betoningar och intonationsmönster. Dessa refereras riktigt av barnen innan segmenten hanteras korrekt. Barnramsorna och den spontana leken med rösten gynnar förmågan att tala sammanhängande under längre stunder med ett utökat ordförråd. Watersson har även kommit fram till att tidiga erfarenheter av ramsor hjälper läs- och skrivutvecklingen. Jederlund hänvisar även till Anders Arnqvist (1991) som påpekar nyttan av att ge varje stavelse i ord rytm för att göra barn språkligt medvetna. Fokus bör ligga på språkets form och läte och mindre på dess själva innerbörd (Jederlund 2002:97–99).

Den 31 augusti 2000 citerades Frances H Rauscher i DN.

”Det finns inte tillräckligt med forskning som styrker att ett passivt musiklyssnande i sig skulle leda till en bestående intellektuell utveckling. Däremot har ett långsiktigt musikpedagogiskt arbete i förskolan – som innebär lyssnande, skapande och spelande – en avgörande betydelse för de små barnens hela utveckling. Via musiken tränas motorik, social kommunikation och språk men musiken stimulerar hjärnan också generellt. När barn tränar språk och matematik använder de isolerade delar av hjärnan, allsidiga musikaliska övningar stimulerar olika delar av hjärnan samtidigt och parallellt. Det leder till en bättre utveckling av barnens kognitiva förmågor. Min forskning anser jag bevisar detta” (Ulf Jederlund 2002: *Musik och språk* s.113).

Uddén uppmuntrar till en ”musisk pedagogik” för förskolan. En pedagogik där lärare naturligt och medvetet för en musisk kommunikation i vardagliga situationer. Genom att använda röstens och kroppens rytm och klang ska man samtala med barnen på deras sätt. Det handlar om att tillägna sig ett musiskt förhållningssätt (Berit Uddén 2001 i Jederlund 2002:114–115).

Jederlund frågar sig vad som egentligen utmärker en språkstimulerande musikpedagogik? Finns det några speciella metoder eller sånger som är mer främjande än andra? I så fall, vilka? Jederlund tror inte att det finns några enkla svar.

Det rör sig nog mer om ett förhållningssätt snarare än en metod. Jederlund skriver vidare att musik är ett barns första språk. Deras kommunikation består av röstljud och kroppens rörelser. Det är också på detta lekfulla musikaliska språkande som vår första kommunikation sker med de små. Vi imiterar barnens läten och de reproducerar våra i ett härligt socialt samspel. Det handlar om att fånga den andres ton, rytm och uttryck (Jederlund 2002:121–123).

Musik berör oss, det är ett känslomässigt språk. Den musikaliska språkförståelsen är förståelsen av de musikaliska elementen som via perceptionen når hjärnan och som där väcker känslor och skapar minnen. Det är ett språk som utvecklas mycket tidigt i livet, långt före talspråket. Musik är ett icke-verbalt kommunikationssystem som utgår från tidigt utvecklade delar av hjärnstammen. Talspråket utgår däremot från de senare utvecklade hjärnfunktionerna i loberna. Det icke-verbala kommunikationssystemet har vi gemensamt med djuren medan vi ensamma kan språka verbalt. Samtidigt som vi talspråkar kommunicerar vi icke-verbalt. Våra miner, rörelser, rytm och klang har stor betydelse för hur vi tolkas. Vi har alltså ett flertal språk som har ett nära samband till varandra. Jederlund säger att människan redan som foster kan memorera rörelser, ljud och vibrationer. Vi uttrycker oss genom våra rörelser redan i moderlivet. Redan vid födseln startar vår språkutveckling via vaggningen, amningen, leken och omvårdnaden som lägger grunder för den sociala turtagningsdialogen. Vi talar till ett spädbarn med ett så kallat föräldraspråk som har tydliga musikaliska inslag som rytm, variation av toner, temposkillnader med långa pausar och glidningar mellan toner i ett högt läge. Vi har också en förmåga att rytmiskt tonsätta vårt barns aktiviteter i ett försök att bekräfta dess aktiviteter. Den lillas upplevelser av de musikaliska elementen ljud, rörelser och rytm spelar en avgörande roll för hjärnans utveckling. Det är sinnesupplevelserna som formar och utvecklar nervernas förbindelser mellan hjärnans olika delar (Jederlund 2002:147–149).

Musiken och talspråket har gemensamma rötter som tonernas höjd och styrka, betoningen, tempot, rytmen och pausarna. Att utveckla det musikaliska, prosodiska sinnet är av största betydelse för den verbala språkutvecklingen, då detta utökar förmågan att dela upp längre språkenheter i mindre beståndsdelar som ord, stavelser och språkljud. I den improviserade sången, som barn så ofta sysselsätter sig med, är möjligheterna oändliga att leka med språket och dess funktioner. Jederlund påpekar hur barnet när det sjunger har ett rikligare vokabulär och en förmåga till längre yttranden än vad det har när det talspråkar. Jederlund utgår delvis från beprövad praxis när han säger att musik gynnar barns talspråsutveckling, samtidigt som han påpekar vikten av att ta reda på hur dessa resultat har uppnåtts (Jederlund 2002:145-153).

Så tycker vi oss då kunna fästa den sista ögla i den första, vi är tillbaka i musiken som grunden till utvecklingen av ett språk.

Diskussion

Vi ville undersöka musikens inverkan på barns talspråksutveckling. Syftet med vår undersökning var att genom studier av böcker och artiklar, författade av verksamma pedagoger, se om och i så fall varför de använder musik som ett redskap i barns talspråksutveckling.

Vi upplever att musik som språkfrämjande medel är ett ganska modernt tillvägagångssätt. Det kan än idag inte vetenskapligt bevisas men den beprövade erfarenheten talar sitt tydliga språk. Vi kunde kanske inte få tag på någon sanning men vi kunde studera forskningsresultat av ledande pedagoger. Därför har vi genomfört en litteraturstudie där vi har studerat andras texter och tolkat dem.

Vi tycker oss se en kedja mellan musik och talspråksutveckling där den ena öglan hakar i den andra i en lång rad. Pedagogerna som har författat våra böcker och artiklar använder sig av musik som ett redskap i barns talspråksutveckling då barn i musiken, rytmiken och rörelsen kan hitta en väg till språket (Vesterlund 2007: 30-31).

Även i diskussionen kommer vi att utgå från Vesterlunds dikt som vi tycker sammanfattar vårt resultat så bra.

Musik skapar glädje och dans

Enligt våra erfarenheter, för barn, är musik och dans oskiljaktiga. Glädjen i musiken får barn att vilja dansa. Pedagogiska konsekvenser det för med sig är att det blir upp till oss lärare att leda lustfyllda samlingar som lämnar utrymme för dans.

Vesterlund använder sig av musik som ett redskap i barns talspråksutveckling då det får alla barn att känna sig delaktiga i gruppen utan att man använder det talade språket. Att känna sig delaktig i gruppen är viktigt för barnens självförtroende och i musiken, rytmen och rörelsen kan barnet hitta en väg till språket. Lek och ordrytm leder till språket och det är därför viktigt att barnen får uppleva med hela kroppen (Vesterlund 2007: 30-31).

Glädje och dans skapar rörelse

Vi anser att dans är rörelse. Så när barn dansar till musik skapar de rörelse. Pedagogiska konsekvenser det för med sig är att det blir upp till oss lärare att erbjuda olika sorters musik som skapar olika former av rörelser.

Musik har den effekten att den väcker tankar, minnen och bilder till liv. Kroppen blir laddad och musklerna spänns vilket tar sig uttryck i motoriska aktiviteter och initiativrikt skapande och samtal (Jederlund 2002: 145-147). Därför använder sig Ulf Jederlund av musiken i språkfrämjande syfte.

Rörelse skapar koordination

Rörelse leder till bättre koordinationsförmåga. God koordinationsförmåga är en förutsättning för motoriska färdigheter. Pedagogiska konsekvenser det för med sig är att det blir upp till oss lärare att hålla övningar som tränar de grundläggande motoriska färdigheterna som att krypa, gå, springa och hoppa.

Barn som är sena i språkutvecklingen kan ha stor nytta av att träna de motoriska färdigheterna. Hammershoj använder sig av musik som ett redskap i barns talspråksutveckling då hon vill att barn ska få leka in språket med hjälp av upplevelser, rörelser och rytmer (Hammershoj 1997: 15-22).

Koordination skapar förståelse

Innan barn kan sätta ord på sina upplevelser så måste de förstå dem. Förståelse, tror vi, skapas genom aktiva handlingar. Koordinationsövningar är aktiva handlingar. Pedagogiska konsekvenser det för med sig är att det blir upp till oss lärare att ge barnen rikligt med upplevelser som skapar förståelse.

Enligt Vesterlund räcker det inte med samtal för att stimulera barns talspråksutveckling. Förståelsen kommer först när språkandet sker i en aktiv handling. För att få förståelse för språk och musik behövs konkreta upplevelser. Här kan man med hjälp av musiken ge barnen rikliga upplevelser av språket på ett lustfyllt sätt (Vesterlund 2003: 8-10, 117).

Förståelse skapar ord

Vi tror att förståelse skapar ord samtidigt som ord skapar förståelse. Förståelsen är förmågan att sätta ord på sina upplevelser samtidigt som strävandet efter att sätta ord på sina upplevelser skapar förståelse. Pedagogiska konsekvenser det för med sig för oss lärare är att det bli upp till oss att göra det möjligt för barnen att sätta ord på sina upplevelser.

Lindgren och Sönnfors anser det naturligt att använda sig av berättelser, ramsor, ljud, melodier och rytmer när man arbetar med språkutvecklingen då musik och språk är så förknippade med varandra (Hardenstam 1999: 13).

Ord skapar meningar

Har man orden och förståelsen kan man skapa meningar. Pedagogiska konsekvenser det för med sig är att det blir upp till oss lärare att skapa en tillåtande och stimulerande miljö som gör det möjligt för barnen att språkligt testa sig fram.

Uddén tror på musiken som språkfrämjande därför att ramsor och visor har den funktionen att förstora tonfallen och genom rytm och upprepning successivt få barnet att förstå meningen med orden. Rim och ramsor har alltså en stor betydelse för språkutvecklingen (Uddén 2004: 45-46).

Meningar skapar ett språk

Har man meningar och förståelsen kan man skapa ett språk. Pedagogiska konsekvenser det för med sig är att det blir upp till oss lärare att föra en pedagogik där dialogen och upplevelserna skapar ett språk.

När barnet finner rytmen i melodin utvecklar det även sitt talspråk. Jederlund beskriver hur musik och annat konstnärligt skapande stärker självkänslan vilket verkar positivt för det verbala språkandet. Jederlund använder lustfyllt musicerande därför att det skapar en mer positiv och kommunikativ personlighet vilket gynnar talspråksutvecklingen (Jederlund 2002: 19-21). Barnramsorna och den spontana leken med rösten gynnar förmågan att tala sammanhängande under längre stunder med ett utökat ordförråd (Jederlund 2002: 97-99).

Musik är det bästa sättet att lära sig ett nytt språk på. Hedborg menar att genom ljud, rörelser, rytm, bild och beröring skapas olika språk som vävs ihop och befruktar varandra. Sång och ramsor lär barnen nya ord, begrepp och prepositioner. Språk genom musik handlar om att uppleva med alla sina sinnen. Därför använder sig Hedborg av musiken som ett redskap i barns talspråksutveckling (Rehnström 2007: 16-17).

Musiken och talspråket har gemensamma rötter som tonens höjd och styrka, betoningen, tempot, rytmen och pauserna. Jederlund hävdar att utveckla det musikaliska, prosodiska sinnet är av största betydelse för den verbala språkutvecklingen, då detta utökar förmågan att dela upp längre språkenheter i mindre beståndsdelar som ord, stavelser och språkljud. I den improviserade sången, som barn så ofta sysselsätter sig med, är möjligheterna oändliga att leka med språket och dess funktioner. Jederlund påpekar hur barnet när det sjunger har ett rikligare vokabulär och en förmåga till längre yttranden än vad det har när det talspråkar (Jederlund 2002: 145-153).

Vesterlund har introducerat begreppet musikspråka som hon använder sig av i sitt arbete. Detta ord fastnade vi för redan från början. För oss är musikspråka visionen av en pedagogik där man på ett medvetet sätt använder sig av musik som ett redskap i barns talspråksutveckling, språk genom musik. Genom att musikspråka med barnen kan vi uppmärksamma dem på såväl musiken som språket. Barn lyssnar främst till röstens expressiva uttryck, huruvida rösten låter glad, arg, ledsen eller trött. Med hjälp av ett musikaliskt uttryck kan vi därför vara tydliga med vad vi vill att barnen ska förstå. Barn tar till sig språk genom att först lyssna till hur det låter innan de lyssnar till vad det säger. Därför, anser vi, är musiken en väg till språket.

Musik är språkfrämjande därför att med musiken som tillvägagångssätt får barnen möjlighet att leka in orden. I en musiksamling på en förskola ingår mängder av språklig träning. Med hjälp av visor, rim och ramsor introduceras barnen in i språket, i dem finns ord och meningar som knappast skulle dyka upp i en vanlig dialog. I musikens värld kan man språkligt testa sig fram och tänja på dess gränser. I och med möjligheten att lyssna till hur orden låter, istället för vad de säger, följer en unik förståelse för ordens och språkets uppbyggnad och karaktär.

Vi måste alla få ge uttryck för de intryck som vi ständigt utsätts för. En vuxen har ett helt annat ordförråd än ett barn och därmed helt andra möjligheter att verbalt uttrycka sig. Barnet, som har ett mer begränsat ordförråd, behöver istället få uttrycka sig med hjälp av musik eller annat konstnärligt skapande. Pedagogiska konsekvenser det för med sig är att det blir upp till oss lärare att erbjuda de medel som behövs i en sådan tillåtande miljö som möjligt där varje barn får möjlighet att ge uttryck för sina intryck.

Så här med facit i hand känner vi oss säkra på att musik kan användas i språkfrämjande syfte och vi kommer att lägga upp vårt arbete därefter.

I förskolan läggs grunden till det livslånga lärandet, barn lär sig via upplevelser. Vi måste därför ge barnen rikligt med upplevelser som formar dem och låter dem växa och utvecklas som människor.

Vi önskar alla barn ett rikt och nyanserat språk. Vi önskar också alla barn en god relation till musiken. Om vi kan sammanföra dessa två i en musikspråkande pedagogik har vi mycket att vinna.

Källförteckning

Böcker

- Bjørkvold, Jon-Roar (2005) *Den musiska människan*. Stockholm: Runa Förlag.
- Hammershoj, Henny (1997) *Musikalisk utveckling i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Jederlund, Ulf (2002) *Musik och språk*. Stockholm: Runa Förlag.
- Håkansson, Gisela (1998) *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindö, Rigmor (2002) *Det gränslösa språkrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Läraryrkesförbundet (2002) *Lärarens handbok Skollag Läroplaner Yrkesetiska principer*. Stockholm: Läraryrkesförbundet.
- Norstedts svenska ordbok (2004) *Språkdata och Norstedts ordbok*.
- Sæther, Morten & Angelo Aalberg, Elin (2006) *Barnet og musikken innføring i musikkpedagogikk for forskolelærerstudenter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sundin, Bertil (1995) *Barns musikaliska värld*. Stockholm: Liber utbildning.
- Svensson, Ann-Katrin (1998) *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.
- Uddén, Berit (2004) *Tanke-Visa-Språk Musisk pedagogik med barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Vesterlund, Mallo (2003) *Musikspråka i förskolan*. Stockholm: Runaförlag

Artiklar

- Claesdotter, Annika (2003) *Musik är språk*. Temaserie från tidningen Förskolan. 32-39.
- Hardenstam, Cecilia (1999) *Musiken hjälper barnen komma loss med språket*. Skolledaren. Nr. 11, 13-14.
- Hedborg, Teresa (2007) *Magiska möten*. Förskoletidningen. Nr. 1, 15-19.
- Jederlund, Ulf (2007) *Musiken är ditt första språk*. Förskoletidningen. Nr. 1, 4-12.
- Rehnström, Åsa (2007) *Språkets musik*. Fotnoten. Nr. 2, 16-17.
- Vesterlund, Mallo (2007) *Musikspråka*. Förskoletidningen. Nr. 1, 30-34.